

А. О. Фатенок-Ткачук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6200-4873>

А. В. Вакуліна,
здобувач освітнього ступеня "бакалавр" спеціальності 071 "Облік і оподаткування",
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9060-3183>

Р. І. Януш,
магістрант спеціальності 071 "Облік і оподаткування",
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4676-9151>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.12.162

ОБЛІКОВІ ПРОЦЕДУРИ В РОЗРАХУНКАХ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТОРАМИ

A. Fatenok-Tkachuk,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting
and Taxation, Lesya Ukrainka Volyn National University
A. Vakulina,
Candidate of educational degree "bachelor", Lesya Ukrainka Volyn National University
R. Yanush,
Master's student, Lesya Ukrainka Volyn National University

ACCOUNTING PROCEDURES IN SETTLEMENTS WITH FOREIGN INVESTORS

Метою даної роботи є формування стандартних рекомендацій щодо обліку розрахунків з іноземними інвесторами у контексті національних та міжнародних стандартів обліку задля підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання та підвищення прозорості для іноземних інвесторів. Підкреслено важливість використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для забезпечення прозорості та полегшення порівняння фінансової інформації, що може бути корисно для залучення іноземних інвесторів. Під час роботи було виокремлено особливості обліку інвестицій, отриманих від нерезидентів у іноземній валюті. Було проаналізовано чинне законодавство, бухгалтерські стандарти та практику ведення обліку на підприємствах, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність або залучають іноземні інвестиції, та зазначено чинні обмеження, що стосуються розрахунків з іноземними інвесторами під час воєнного стану.

The purpose of this work is the formation of standard recommendations for the accounting of settlements with foreign investors in the context of national and international accounting standards in order to increase the investment attractiveness of business entities and increase transparency for foreign investors. The importance of using international accounting standards to ensure transparency and facilitate the comparison of financial information, which can be useful for attracting foreign investors, has been emphasized. During the work, the peculiarities of accounting for investments received from non-residents in foreign currency were allocated. Namely: accounting of authorized capital with foreign investments begins from the moment of state registration of the enterprise and is carried out on the basis of the exchange rate specified in the founding agreement;

the size of the authorized capital is estimated in hryvnias at the rate of the NBU on the date of registration and is subject to change; the date of signing the founding agreement is the date of the debt to the foreign investor. The current legislation, accounting standards and accounting practices at enterprises engaged in foreign economic activity or attracting foreign investments were analyzed, and the current restrictions on settlements with foreign investors during martial law were specified. Attention is focused on restrictions on settlements with foreign investors during the period of martial law in Ukraine. The main ones include: a reduction in the period during which it is necessary to complete settlements with a foreign investor, the volume of operations to which the limit periods of settlements under the Foreign economic activity contract do not apply, the prohibition of cash settlements, the possibility of repatriating dividends on corporate rights or shares abroad, accrued on the basis of results activities for the period starting from January 1, 2024. The need for domestic enterprises to submit additional (consolidated) reporting to the relevant bodies that carry out operations with foreign investors has been updated.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, розрахунки, нормативно-правове регулювання, іноземна валюта.

Key words: investments, foreign investments, settlements, normative legal regulation, foreign currency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Міжнародний інвестиційний клімат постійно змінюється і вимагає від країн та підприємств дотримання специфічних норм та процедур для залучення та управління іноземними інвестиціями. Зростання глобалізації все більше і більше викликає зацікавлення іноземних інвесторів у різних секторах та ринках. Для привернення цих інвестицій країни повинні мати відповідні облікові процедури, які гарантують захист інвесторів та забезпечують прозорість та ефективність діяльності. Що стосується залучення іноземного фінансування, то варто звернути увагу на те, що уряди країн часто вносять зміни в законодавство щодо іноземних інвестицій. Це може включати в себе податкові пільги, правила контролю над інвестиціями, умови виходу та регулювання валютних операцій. Так як інвестиції завжди пов'язані з певними ризиками, такими як політична нестабільність, зміни в ринкових умовах, війна і т.д., то облікові процедури допомагають зменшити ці ризики та забезпечити гнучке управління інвестиціями. Також, варто зазначити, що все ширше використовуються Міжнародні стандарти обліку для звітності перед іноземними інвесторами. Вони сприяють гармонізації обліку та полегшують порівняння фінансової інформації. В умовах війни інвестування зовнішніми інвесторами підпадає під значні ризики, логічність методики обліку іноземних вкладень та забезпеченість цього процесу нормативними актами має неабияке значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зрозуміло, що правильність обліку іноземних інвестицій, насамперед, може бути прописана нормативно-правовими актами, що мають бути узгодженими з міжна-

родними стандартами. Але тематика обліку об'єкта дослідження є актуальною і в науковому світі. Питанням методології обліку іноземного інвестування та організації обліку розрахунків з іноземними інвесторами займалися такі вчені, як: Лубенченко О., Разумова К., Петришина Н. [10], Шевчук О. В. [11], Волосовська В. І. [12], Spiceland J.D. [13], Stickney C.W. [14], Meier A. [15].

Незважаючи на ґрунтовні дослідження вітчизняних та іноземних вчених, залишаються аспекти обліку, що потребують додаткового наукового обґрунтування.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є сформулювати стандартні рекомендації щодо обліку розрахунків з іноземними інвесторами у контексті національних та міжнародних стандартів обліку.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети авторами використано такі методи і прийоми теорії пізнання як аналіз і синтез, встановлення причинно-наслідкових зв'язків розвитку процесів і явищ.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Іноземними інвестиціями визнаються цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [1].

Підприємство, яке здійснює операції пов'язані з іноземними інвестиціями має юридично правильно сформулювати первинні документи з обліку інвестицій, заключити вигідні договори з придбання інвестицій, своєчасно і відповідно до облікової політики робити переоцінку до справедливої вартості, не втрачати контролю за

1.	облік статутного капіталу розпочинається з моменту державної реєстрації підприємства
2.	статутний капітал підприємства з іноземними інвестиціями формується на підставі курсу, встановленого в засновницькому договорі
3.	розмір статутного капіталу оцінюється в гривнях за курсом НБУ на дату проведення операцій і не підлягає подальшому перерахунку у зв'язку зі зміною курсу іноземних валют
4.	дата виникнення заборгованості перед іноземними інвесторами визначається датою підписання засновницького договору
5.	засновник-нерезидент може вносити внески до статутного капіталу шляхом передачі основних засобів (включаючи нематеріальні активи та запаси) або перерахування валютних коштів на рахунок підприємства

Рис. 1. Особливості обліку надходження іноземних інвестицій

Джерело: сформовано авторами у результаті аналізу джерела [1].

інвестиціями, які обліковуються за методом участі в капіталі, своєчасно та достовірно відображати в звітності операції з придбанням, переоцінкою та погашення іноземних інвестицій [6].

Основні принципи відображення в бухгалтерському обліку інформації про транзакції в іноземній валюті базуються на ключових вимогах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Оцінка іноземних інвестицій, включаючи внески до статутного капіталу підприємства іноземних інвестицій, проводиться у іноземній конвертованій валюті та у гривнях за взаємною згодою сторін, на основі цін, які діють на міжнародних ринках або на внутрішньому ринку України. При цьому конвертація суми з іноземної валюти в гривні проводиться за офіційним обмінним курсом, встановленим Національним банком України [1].

Ми виокремили особливості обліку отримання інвестицій в іноземній валюті (див. рис. 1).

Особливості обліку операцій в іноземній валюті також безпосередньо залежать від того, з якою статтею балансу маємо справу: монетарною чи немонетарною.

Монетарні статті — статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані чи сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей чи їх еквівалентів (п. 4 НП(С)БО 21). Наприклад:

- грошова дебіторська заборгованість в інвалюті;
- грошова кредиторська заборгованість в інвалюті;
- іноземна валюта на рахунку підприємства та в касі;
- валютна позика;
- депозит в іноземній валюті тощо.

Немонетарні статті — статті інші, ніж монетарні статті балансу (п. 4 НП(С)БО 21). Наприклад, товарна дебіторська/кредиторська заборгованість [3].

У бухгалтерському обліку заборгованість засновників може мати різний характер:

1) заборгованість засновників відноситься до немонетарної і, відповідно, не підлягає перерахунку, якщо передбачається внесення до статутного капіталу основними засобами (нематеріальними активами та запасами);

2) заборгованість відноситься до монетарної та підлягає перерахунку як на дату балансу, так і на дату здійснення розрахунків засновником-нерезидентом у випадку, якщо підприємство отримує валютні кошти на рахунок. Курсові різниці, які виникають внаслідок перерахунку зобов'язань засновників при формуванні статутного капіталу, відображаються у складі додаткового капіталу [2].

Курсова різниця — це різниця між двома курсами НБУ. Для обліку курсових різниць використовуються рахунки 714 (дохід) та 945 (витрати). Курсові різниці визначаються за правилами пункту 8 НП(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" на дату балансу та на дату здійснення операції [2]. Залишок іноземної валюти на дату придбання та

дату балансу має бути оцінений саме за курсом НБУ. Різниця між курсом НБУ та курсом обслуговуючого банку — це не курсова різниця з точки зору НП(С)БО 21. Інколи цю суму називають "сумова різниця", але такого терміну в НП(С)БО немає. Ця різниця призводить до прибутку/збитку від купівлі-продажу валюти та відображається на рахунках 711 (прибуток) або 942 (збиток). Наприклад, купівля іноземної валюти зазвичай призводить до збитку, так як курс придбання вищий за курс НБУ, а продаж іноземної валюти — до прибутку, так як курс продажу зазвичай теж вищий за курс НБУ.

Розрахунки з іноземними інвесторами є важливою частиною діяльності багатьох українських підприємств. Ці розрахунки можуть здійснюватися у різній формі, наприклад, у вигляді дивідендів, роялті, ліцензійних платежів, платежів за послуги тощо.

Дивіденди — це частина прибутку, яка виплачується власникам акцій компанії. Заборон на виплату дивідендів нерезидентам під час дії воєнного стану як такої немає, проте виплата дивідендів нерезиденту може здійснюватися виключно через банки [4].

Теоретично, дивіденди нерезиденту можуть виплачуватися й у гривнях. Для цього нерезидент повинен мати рахунок у банку України в національній валюті (гривні), на який можна буде виплатити дивіденди у гривнях [5].

При виплаті дивідендів іноземним інвесторам українська компанія повинна утримати податок на репатріацію дивідендів. Ставка цього податку становить 15%. Сума утриманого податку на репатріацію дивідендів відображається в складі дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом.

Під час воєнного стану в Україні існує низка обмежень щодо розрахунків з іноземними інвесторами (див. таблицю 1).

Крім того, згідно Постанови Правління НБУ №56 від 03.05.2024 р. скасовано всі валютні обмеження для проведення операцій з імпорту робіт та послуг, тому, у зв'язку з цими змінами, постанова КМУ від 24 лютого 2022 р. №153 "Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту" втрачає свою актуальність [16].

Таблиця 1. Обмеження розрахунків з іноземними інвесторами під час воєнного стану

№ п/п	Зміст обмеження	Нормативно-правовий акт, що регулює чи встановлює обмеження
1	Розрахунки в іноземній валюті за ЗЕД-контрактом мають бути завершені протягом 180 календарних днів. У "мирний час" цей термін становить 365 календарних днів.	Постанова Правління НБУ від 24.02.2022 р. №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»
2	Обсяг операції, до якої не застосовуються граничні строки розрахунків за ЗЕД-контрактом і яка не підпадає під валютний контроль, становить 400 тис. грн (еквівалент за курсом на дату проведення операції).	Закон України №361 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року
3	Готівкові розрахунки в іноземній валюті заборонені. Підприємство може придбати валюту тільки через банк, а розрахунки в іноземній валюті можуть бути здійснені лише через банківські рахунки. Банку необхідно підтвердити мету придбання іноземної валюти. Виняток становлять суми до 400 тис. грн Використати куплену валюту на заявлені цілі потрібно протягом 10 робочих днів, але під час воєнного стану обмежили до 2 робочих днів.	Постанова Правління НБУ від 02.01.2019 № 5 «Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті» (із змінами і доповненнями). Постанова Правління НБУ від 24.02.2022 р. №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»
4	Підприємства матимуть змогу репатріювати дивіденди за корпоративними правами чи акціями за кордон, що нараховані за результатами діяльності за період, що розпочинається з 1 січня 2024 року (проте це не стосується виплати дивідендів за рахунок нерозподіленого прибутку за попередні періоди чи резервного капіталу), але встановлено щомісячний ліміт для репатріації на рівні 1 млн євро в еквіваленті.	Постанова Правління НБУ від 03.05.2024 р. №56 «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18»

Джерело: сформовано авторами у результаті аналізу джерел [7, 8, 9, 16].

Варто зазначити, що іноземну валюту можна використати лише для розрахунків за ЗЕД-контрактами. Розрахунки в іноземній валюті на території України заборонені.

Що стосується звітності, то українські підприємства, які здійснюють операції з іноземними інвесторами, можуть бути зобов'язані подавати додаткову (консолідовану) звітність до відповідних органів. Вимоги до звітності можуть відрізнятися залежно від виду діяльності та статусу підприємства. Важливо своєчасно та в повному обсязі подавати всі необхідні звіти, щоб уникнути штрафних санкцій.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, не слід забувати, що при обліку іноземних інвестицій та розрахунків з іноземними інвесторами необхідно керуватись міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, адже вони забезпечують більшу прозорість та полегшують порівняння фінансової інформації. Варто забезпечувати відповідність всіх фінансових операцій законодавчим нормам як країни інвестора, так і країни отримувача інвестицій, а також дотримуватися вимог валютного контролю країни, зокрема щодо валютного регулювання і обов'язкових продажів валюти.

До того ж, всі доходи та витрати, пов'язані з іноземними інвесторами мають бути точно обліковані, крім

того, потрібно звернути особливу увагу на правильне відображення курсових різниць.

Необхідно пам'ятати, що українська законодавча база передбачає певний контроль за рухом валюти, тому важливо знати про обмеження та правила, що стосуються конвертації та переказу коштів іноземним інвесторам, особливо під час воєнного стану, де зміни відбуваються майже щодня. Для здійснення платежів іноземним інвесторам може знадобитися отримати відповідні дозволи або ліцензії від уповноважених органів. Важливо правильно оформлювати всі документи, пов'язані з валютними операціями, щоб уникнути проблем з контролюючими органами.

Література:

1. Закон України № 19 "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2023).
2. НП(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" зі змінами і доповненнями, внесеними наказами МФУ від 29 вересня 2020 року № 588. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 18.10.2023).
3. Іноземна валюта й курсові різниці: загальні правила обліку. Інтерактивна бухгалтерія. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/93676> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Постанова Правління НБУ від 02.01.2019 № 2 "Про затвердження Положення про здійснення операцій

із валютними цінностями". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v0002500-19#Text> (дата звернення: 18.10.2023).

5. Дивіденди vs воєнний стан. Дебет-Кредит. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/april/issue-29/article-120277.html> (дата звернення: 18.10.2023).

6. Мосейчук Д. С. Облік, аналіз та аудит іноземних інвестицій. Рукопис. Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" за спеціальністю облік і оподаткування. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2018.

7. Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18 "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB22027?an=1> (дата звернення: 18.10.2023).

8. Закон України №361 "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" від 06.12.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (дата звернення: 15.05.2024).

9. Постанова Правління НБУ від 02.01.2019 № 5 "Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті" (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (дата звернення: 15.05.2024).

10. Лубенченко О., Разумова К., Петришина Н. Економічна сутність іноземних інвестицій та їх відображення в бухгалтерському обліку. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. 2015. 34, 333—341.

11. Шевчук О. В. Методичні рекомендації щодо обліку розрахунків з іноземними інвесторами. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. Київ. 2012.

12. Волосовська Л. І. Методологічні аспекти організації обліку іноземних інвестицій. Вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. 11, 14—18.

13. Spiceland J.D. Accounting for Business Decisions (12th ed.). McGraw-Hill Education. 2023.

14. Stickney C.W. Financial Reporting & Analysis (17th ed.). Cengage Learning. 2022.

15. Meier A. International Financial Reporting (6th ed.). Pearson Education. 2021.

16. Постанова Правління НБУ від 03.05.2024 р. № 56 "Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18". URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_03052024_56 (дата звернення: 24.05.2024).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 18 October 2023).

2. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "NP(S)BO 21 "The impact of changes in exchange rates", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (Accessed 18 October 2023).

3. Interaktyvna bukhgalteriya (2019), "Foreign currency and exchange differences: general accounting rules", available at: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/93676> (Accessed 15 May 2024).

4. The National Bank of Ukraine (2019), "Resolution of the NBU Board No.2 "On Approval of the Regulation on Operations with Currency Values", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v0002500-19#Text> (Accessed 18 October 2023).

5. Debet-Kredyt (2022), "Dividends vs martial law", available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/april/issue-29/article-120277.html> (Accessed 18 October 2023).

6. Moseichuk, D. S. (2018), Oblik, analiz ta audyt inozemnykh investytsii [Accounting, analysis and audit of foreign investments], Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine.

7. The National Bank of Ukraine (2022), "Resolution of the NBU Board No.18 "On the work of the banking system during the introduction of martial law"", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/PB22027?an=1> (Accessed 18 October 2023).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorist Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (Accessed 15 May 2024).

9. The National Bank of Ukraine (2019), "Resolution of the NBU Board No.5 "On Approval of Regulation on Safeguards and Procedures for Certain Transactions in Foreign Currency"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (Accessed 15 May 2024).

10. Lubenchenko, O., Razumova, K. and Petryshyna, N. (2015), "The economic nature of foreign investments and their reflection in accounting", Zbirnyk naukovykh prats? Derzhavnoho ekonomiko-tekhnologichnoho universytetu transport, vol. 34, pp. 333—341.

11. Shevchuk, O. V. (2012), "Methodical recommendations on accounting of settlements with foreign investors", Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu.

12. Volosovs'ka, L. I. (2015), "Methodological aspects of the organization of accounting for foreign investments", Visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, vol. 11, pp. 14—18.

13. Spiceland, J.D. (2023), Accounting for Business Decisions, 12th ed., McGraw-Hill Education, New-York, USA.

14. Stickney, C.W. (2022), Financial Reporting & Analysis, 17th ed., Cengage Learning, Boston, USA.

15. Meier, A. (2021), International Financial Reporting, 6th ed., Pearson Education, London, UK.

16. The National Bank of Ukraine (2024), "Resolution of the NBU Board No 56 "On Amendments to the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine of February 24, 2022 № 18"", available at: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_03052024_56 (Accessed 15 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 07.06.2024 р.